

Hasan-aga Beširović Pečki - legenda sa ljute krajine, suborac Husein-kapetana Gradaščevića

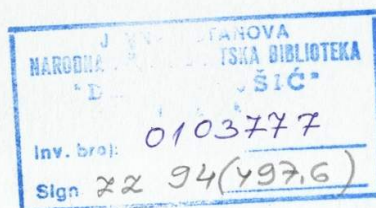
(SEPARAT)

Gračanica, 2007.

J.U. NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA "DERVIŠ SUŠIĆ" TUZLA

ni = 0103777

ŠEHIĆ S. Hasan-aga

Hasan-aga Beširović Pečki – legenda sa ljute krajine, suborac Husein-kapetana Gradaščevića

SADIK ŠEHIĆ

POD BAJRAKOM HASAN-AGE PEČKOG

„...Pričaju da je neki sultan pozvao nekoliko krajiških prvaka u Stambol i naredio da svaki sa sobom ponese po torbu krajiške zemlje. Naredio je da tu zemlju prosu po jednoj odaji i prekriju ćilimom. Sjedeći u drugoj odaji vijećao je s Krajišnicima o prilikama na Krajini, pa kako je u to doba vladao mir s Austrijom, savjetovao im je da i oni budu mirni i da ne upadaju preko granice i ne haraju. Krajišnici su prihvatili savjet sultanov i čvrsto obećali da će se držati sklopljenog mira. Onda ih sultan prevede u onu odaju po kojoj je bila razasuta krajiška zemlja i počasti ih čibukom i kahvom. Čim su sjeli na krajišku zemlju, odmah se uzjoguniše i otkazaše posluh. Razjaren sultan uvidi da je s ovim svojeglavim ljudima suviše svako savjetovanje i otpusti ih.“¹

Ovaj zapis o ljutim krajišnicima i prilikama na krajini govori o odnosima krajiških prvaka prema zvaničnoj turskoj vlasti i sultanu iz vremena 1739. godine i narednih godina. U to vrijeme krajinom je vladala prividna pokornost sultanu i veziru u Travniku, ali i nesloga među kapetanima i neposlušnost prema zvaničnoj vlasti u Bosni.

O Hasan-agi Pečkom svoje zapise ostavili su mnogi ugledni historičari i književnici među kojima i Ranke, Kunibert, Batinić, Bamogić itd. Milorad Šapčanin je napisao pripovijetku „Hasan-aga“, dok je Milenko Vučković u romantičnoj biografiji pod naslovom „Hasan-aga - Krajišnik“ i „Znameniti Srbi Muhamedanci“, ovog bošnjačkog junaka „tretirao“ kao velikog „srpskog junaka Muhamedove vjere“².

Hamdija Kreševljaković u svojim spisima daje značajno mjesto Hasan-agi Beširoviću – Pečkom kao suborcu Husein-kapetana Gradaščevića – Zmaja od Bosne. „U Krajini su čuvene srpske porodice vjere muhamedanske. Tamo su silni bezi Filipovići, tamo Kulenovići, tamo je i porodica Krupa-kapetana.

¹ Husein A. Šehić, *Hasanaga Pečki i druge pripovjetke*, Narodni univerzitet, Gradačac, 1975., 7

² Milenko, Vukićević: *Znameniti Srbi Muhamedanci*, Beograd, 1901., 7

Najposlije tamo u Krajini bosanskoj, preko Une, gotovo do suve granice nalazi se i malo mjestašće sa tvrđavicom, koja se zove Peć... Tu je stanovao ponos junaštva od strane muhamedanaca; tu je do 1832. godine živio čuveni i slavni Hasanaga Krajišnik.¹

Krajišnik i zemljak Hasan-agin, književnik Husein Ahmeda Šehić, u „Kronici s onu stranu Vojne Krajine“, do sada je dao najljepšu literarnu viziju Hasan-age Pečkog, koju je kompletirao izvještajima francuskog konzula Davida u Travniku, da bi je konačno literarno uobličio u pripovijetci, objavljenoj u sarajevskom „Životu“, 1978. godine.²

U svojim istraživanjima o Hasan-agi Bešireviću – Pečkom, od svih historičara, najdalje je otišao prof. dr. Galib Šljivo. Kao izrazito pozitivnu bošnjačku historijsku ličnost, šire ga se dotiče i dr. Ahmed S. Aličić u svojoj knjizi „Pokret za autonomiju Bosne od 1831. do 1832. god.“³ Njihovi izvori daju obilje fakata o povijesnim događajima, vezanim za ovu historijsku bošnjačku ličnost.

GNJEZDO LJUTIH KRAJIŠNIKA

Krajiški kapetani svojim ponašanjem prema zvaničnoj Turskoj Carevini i u međusobnim zaševicama i obračunima, djelovali su kao razvaljeno gnijezdo ljutih stršljenova. Kapetani su po ustroju i turskoj strategiji bili najistureniji ljudi Bosanskog ejaleta u razdoblju 1813. – 1826. godine. Oni su držali odbranu zemlje, a najveći broj ih je bio u Bosanskoj krajini. Bili su svjesni da je odbrana najugroženije provincije Turskog Carstva u njihovim rukama, a istovremeno znali da time brane svoju postojbinu. Prema izvješta-

jima austrijskih konzula i pograničnih vojnih vlasti, kapetani su se dijelili na one koji su ispunjavali svoje dužnosti u skladu s naredbama Porte i njenih namjesnika u Bosanskom ejaletu i one „koji su omogućavali protuhama i razbojnicima da radi pljačke upadaju na susjednu austrijsku teritoriju“, ističe dr. Galib Šljivo, i dalje navodi: „Nepovoljna slika koju daju austrijski izvještaji o krajiškim kapetanima, a posebno o Hasan-agi Pečkom, svakako je pretjerana, a ponekad i zlonamjerna, ali je ipak činjenica da je u Bosanskoj krajini bilo ljudi, na primjer Hasan-aga Pečki, koji su dugo djelovali ne samo kao izazivači nereda nego i kao „odmetnici“ od svog gospodara sultana i njegovog namjesnika u Travniku.“ Ovo se može prihvatiti kao činjenica i zato što su austrijski izvještaji i sami priznavali da je bilo mnogo onih koji su s područja hrvatske Vojne krajine dezertirali i prelazili na tursku stranu, a zatim se odavali pljačkanju. Takođe se ne može poreći i zaključak koji proističe iz austrijskih izvještaja da su bosansko-hercegovački kapetani bili međusobno nesložni i da su zajednički djelovali samo u izuzetnim slučajevima kad su im to diktirali interesi. Zbog toga treba istaći da je njihovo ponašanje umnogome zavisilo od politike bosanskih namjesnika koji su povlađivanjem ili strogošću pridobivali jedne, a odbijali druge, ali u svemu tome nije bilo trajnosti da bi se stvorio pokret bosansko-hercegovačkih prvaka, bilo u saglasnosti s politikom Porte, bilo protiv nje. Gotovo ne postoje „vijesti da su se bosansko-hercegovački kapetani ili drugi pripadnici feudalnog sloja sukobljavali među sobom oko imanja i kmetova. Takve vijesti potiču jedino iz Hercegovine, gdje je zabilježeno da je bilo otimanja oko područja plodne zemlje.“⁴ Po svemu sudeći, ističe dr. Šljivo, da je do sukoba dolazilo zbog ličnog prestiža i međusobne netrpeljivosti, težnji za ugledom, mjestom u unutrašnjoj hijerarhiji, porodičnim odnosima i lična netrpeljivost.

4 Prof. dr. Galib Šljivo, *Bosna i Hercegovina 1813.-1826.*, knjiga II, Banjaluka 1990., 298.

KO SU BILI BOSANKI KAPETANI

Prema povjesničaru Hamdiji Kreševljakoviću, kapetanije su bile manji, tačno „ograničeni teritoriji u prvo doba njihova opstanka samo duž onih granica bosansko-hercegovačkih, koje su dijelile Tursko carstvo od hrvatskih zemalja, što stajahu pod vlašću bečkog cara i mletačkog dužda, a od 18. stoljeća bilo ih je i u unutrašnjosti i to uz glavne drumove što su vodili s periferije u srednju Bosnu. One su bile na vojničku organizovane. Od kapetana do prostog vojnika svak je bio plaćen za svoju službu. Sve službe u kapetaniji bile su nasljedne. U svakoj je kapetaniji bio bar jedan grad i jedna kula, a u nekim je bio još i pokoji čardak.“

Kapetanije su uspostavljane s ciljem da čuvaju granicu od neprijatelja, a puteve od hajduka i razbojnika – danju i noću. Ova je institucija postojala u našim zemljama od polovine 16. stoljeća do 1835. godine. Prve kapetanije, krajem 16. stoljeća, osnovane su u Gradišci, Krupi, Bihaću, Klisu i Gabeli. Treba još istaći da su se kapetanije službeno zvale po imenu glavnog grada (utvrde) na svojoj teritoriji. Prema tvrdnji Hamdije Kreševljakovića, zna se da je 1829. godine bilo 39 kapetanija na prostoru Bosne i Hercegovine.

U koju kapetaniju smjestiti Hasan-aga Pečkog?

Hasan-aga Pečki nije zauzimao položaj kapetana. On je bio samo bogati posjednik imanja – aga, koji je živio od svoga rada i svoga imanja. Imao je malu kulu i čardak, oko koje se okupljala krajina i krajiški prvaci. Ova harizmatična ličnost naše povijesti do sada je više privlačila književnike i pjesnike, nego povjesničare. O njemu književnici govore i pišu romantično i inspirativno, nadahnuto i poetično, dok povjesničari obavještavaju suhoparno, fragmentarno, tek toliko da se nae u povijesnim listinama, kako bi se ukazivalo na stanje i odnose s onu stranu Vojne krajine.

Hasan-aga Pečki je veoma zanimljiva i značajna ličnost naše povijesti, posebno kada se piše i govori o stanju i odnosima na suhoj međi između dvije carevine – Austrije i Turske u razdoblju od 1739. do 1832. godi-

ne. Čak je Porta tvrdila da je i pokret Husein-bega Gradaševića „Zmaja od Bosne“, koji je vođen za autonomiju Bosne, ugašen i ustanak okončan onog momenta kada je Hasan-aga Pečki uhvaćen kao posljednji uticajni i moćni bosanski prvak i učesnik tog pokreta. Krajišnici su bili odlučni nastaviti borbu kako ne bi dozvolili centralnoj vlasti da zavede svoju vlast bez Bošnjaka. Historičar Ahmed S. Aličić ističe: „Ovakav stav Krajišnika je sasvim razumljiv, zapravo realan, jer Porta je zbog svoje politike prema Austriji išla izravno protiv Krajine.“ Prema Aličiću, nesuglasice između Austrije i Porte bile su gotovo isključivo zbog Krajine i granice koja je na tom području bila stalno nemirna zbog toga što su sami Krajišnici odlučivali o tim odnosima.

Hasan-aga nije bio nikakav nasilnik ni zulumčar „kako ga prikazuju povjesničari Srbi i Hrvati, te neki Bošnjaci prosrpske orijentacije.“¹ Bio je jedan od najuglednijih i najutjecajnijih bošnjačkih prvaka na Krajini. On je bio oličenje Bošnjačka Krajišnika, koji je, kako zapaža Ahmed S. Aličić, „sve mjerio interesom Bosne i Bošnjaka“, a ne voljom sultana, pogotovu ako je sultan radio na štetu Bosne, a to je radio vrlo često.²

Kako je već rečeno, Krajišnici su s Hasan-om bili spremni nastaviti Pokret za samostalnost Bosne do krajnjih mogućnosti. Na Porti su mogli biti sigurni da je Pokret Bošnjaka skršen onog momenta kada je stigla vijest da se Hasan-aga Pečki predao Kara Mahmud Hamdijinoj vojsci, pošto je bio doveden u situaciju da se više nije mogao odupirati. Njegov Pećgrad bio je razoren, a svi njegovi branioci izginuli. Nakon toga bilo mu je svejedno – ostao živ ili poginuo, bio je u poodmakloj životnoj dobi, teško se kretao jer je bio gojazan. Iz izgnanstva se nije vratio. Umro je 1833. godine u istoj kasarni u kojoj se je bio zatočen i mladi vođa Pokreta za autonomiju Bosne Husein-beg Gradašević. Ne zna se ni gdje je pokopan.

1 Ahmed S. Aličić, *Pokret za autonomiju Bosne od 1831. do 1832. god.*, Sarajevo 1996.

2 Ahmed S. Aličić, *nav. djelo*

**KRAJIŠKI GOROSTAS, KOJEG SU
SE BOJALI I CARSKI I SULTANOVI
NAMJESNICI**

Tvrđavica Hasan-age Beširevića – Pečkog nalazila se uz suhu granicu, prema Austrijskom Carstvu, u malom mjestu Peć (igrad), u kojem je živio sve do 1832. godine, kada je zatočen, a godinu dana kasnije pogubljen na dvoru Sultan Mahmuda II u Istanbulu.

Rodio se negdje tridesetih godina osamnaestog stoljeća. Svojim porijeklom ne bijaše vlastelin bosanski, ni iz begovskog roda i porodica. Hasan-aga Pečki, kako su ga Turci u svojim defterima zabilježili – Behši Hasan, za čitavog života (a doživio je preko 88 godina) zadavao je golemu nevolju bosanskim valijama i austrijskim carskim konzulima.

S druge strane, bio je veliki vjernik, do krajnosti odan svojoj muslimanskoj vjeri, nije ispuštao ni jedan vakat namaza. Sve svoje poslove obavljao je u ime Allaha Dobročinitelja Milostivog. I na njegovom bajraku ispisani su pozivi i molbe Uzvišenom.

Prvi puta pred naučnu i širu javnost, objavljujemo tekst sa bajraka Hasan-age Pečkog, preveden sa arapskog na bosanski jezik:

„U ime Allaha dobročinitelja milostivog,

Počinem u ime Allaha mog najmilijeg i od njega tražim uputstvo da me usmjeri na put istine i ono što je tajna na tom putu!

Donosim Sallavat na moga vriednog i dobrog Poslanika Muhameda a.s. koji je uništio pogriješan put (stranputicu) istinom.

Gospodaru moj, kunem Ti se u Tvoje ime: tražim od Uzvišenog imena Tvoga, Gospodaru, podari mi Tvojim nurom (svjetlošću), udjeli mi čast u molbi prema Tebi i život moga srca okruži Tvojim nurom, hvala

pripada Tebi Gospodaru, koji nas opkoli Tvojom svjetlošću, svjetlošću istine sa svih strana, hvaljen da si, o moj dobri Stvoritelju! O moj dobri Stvoritelju neka je hvala Tebi! Skrušeno molim te Gospodru da stignem do cilja putem istine.

O moj Gospodaru, sakupio si slavu Kur'ana i meni si dao čast da prenosim svijetlost istine što sam Ti uvijek zahvalan!...“

Hasan-aga Pečki je bio neobično visokog rasta, goleme fizičke snage, što su veoma respektovali i njegovi prijatelji i neprijatelji. U

Faksimil teksta sa bajraka Hasan-age Pečkog (bajrak se čuva u zavičajnom muzeju Prijedor)

1. Bajrak Hasan-age Pečkog pronašao rahm. prof. Hasan Škapur, viši kustos Muzeja u Prijedoru. Tekst je preveo Muhamedi Jakub-efendija imam Džemata Albanaca u Džamiji Münchetu.

svakodnevnom komuniciranju sa prijateljima bio je odmjeren, pravičan, lukav i mudar. Pravičnost i rodoljublje, kao i odanost prema vjeri muslimanskoj, cijenio je kao posebnu vrlinu ljutih Krajišnika. U određenim prilikama, u otporu prema Turcima ili Austrijancima znao je pod svoj bajrak okupiti preko 12.000 ljudi, što je u ono vrijeme bila velika sila. Glavna vodilja Hasan-age Pečkog bila je težnja za samostalnošću Bosne. On „gledaše kako da Herceg-Bosna do slobode i samostalnosti dođe, a da ne padne ni u kandže Portine, ni u zamke švabske.“¹

**NEMIRI, STRAH I UŽAS U DUŠI
BOŠNJAČKIH PRVAKA, BEGOVA I AGA**

Najveći nemiri, strah i užas useli se u duše bosansko-hercegovačkih prvaka, begova, aga i kapetana godine 1827., kada u Bosnu iz Beograda za vezira stiže Abdurahman-paša. On se domognu prvo Zvornika i tu prijevornom domami sedam uglednih Bošnjaka iz Sarajeva i poodsjed im glave. Ova strogost od strane Abdurhaman-paše uticala je na ostale prvake Bosne, te se povukoše i držaše što dalje od tog ukletog vezira.

Kako stoji u zapisima iz tog doba, „vezir se najviše okomi protiv Mostara i Travnika. Mostar je nazivan „hajdučijem i buntovničijem gnijezdom“, te vezir u tom mjestu poodsjed 300 uglednih glava, a u Travniku preko 200. Tako je Bosnom zavladao strah, užas i nespokoj. Od svih bosanskih prvaka toga doba najmudriji i najlukaviji bijaše Hasan-aga Pečki, koji se izuzetno vješto provlačio kroz sva ta burna vremena. Svoje lukavstvo posebno je iskazao kada je sa svojim pobratimom ostrožačkim kapetanom Husejnbegom Beširevićem i kapetanom iz Krupe uspio ukloniti krupiju sa vezirstva, te tako, 1828. godine, za novog vezira Bosne stiže Namik Ali-paša Moralija (porijeklom Grk), koji bijaše mnogo obazriviji od svoga pret-hodnika. Međutim, kada taj Grk odluči za-traziti da se u Bosni zavedu Sultan Mehmedove reforme, ponovo se uzbuni cijela Bosna

i Hercegovina.

U toj Bosanskoj gužvi najbolje se snalazio Hasan-aga Pečki, koji do svoje smrti nije mirovao.

Posljednjeg dana Ramazana, 1224. godine (novembra 1809.), Porta je uputila ferman Halim Ibrahim-paši, bosanskim kadijama, mubaširu, kapidžabaši Abdullah-begu, muf-tiji, ulemi, ajanima i kapetanima u kojem ih je obavijestila da je Turska, po izbijanju rata između Francuske i Austrije ostala neutralna i da austrijski dvor ima povjerenje u Portu. Zato su granice između dva carstva morale biti neometane. Ali te su zahtjeve i dogovore ubrzo prekršili ostrožački kapetan Beširević i Hasan-aga Pečki, koji vrše nasilje na granici, napadaju, a potom i zaposjedaju Cetin-grad, Drežnik i Vaganac. Opunomoćeni austrijski ministar, internucij baron Štirmer, je tražio od Porte da se ovi krajevi odmah vrata, a krivci nereda kazne. Od tada se dalje umnožavaju izgređi i ozbiljno krše odredbe mirovnih ugovora iz 1739. godine, kojima se Porta obavezala da će održavati mir i red na granici. Zato je energično zahtijevala da Bosanci vrata zauzeto austrijsko područje, te da se na takav način ne rješavaju pogranični sporovi.

I početkom ljeta 1814. godine nastala su komešanja u Bosanskoj krajini. U Bihaću su se našli na okupu bihaćki kapetan Rustembeg, zatim Mustaj-beg Bajbud, Topal-kapetan Kulenović iz Vakufa i Hasan-aga iz Pećigrada, s ciljem da organizuju otpor protiv bosanskog valije koji je od njih zahtijevao da se uključe u gušenje pobune u Mostaru.

Kada se valija uvjerio da se nešto na Kraji-ni «kuha», riješio je da se s neposlušnim krajiškim prvacima energično obračuna. Da bi izbjegao krvoproljeće, prvo je pokušao da ih razjedini. Iskoristivši priliku dok je Hasan-aga Pečki bio odsutan iz Pećigrada, uputio je Rustembegu jednog mubašira (glasnika) sa 150 ljudi i predložio mu da se odredne saradnje sa pečkim Hasan-agom, a on će mu, zauzvrat, oprostiti dosadašnje ponašanje. Pokušaj valije da među krajiške prvake ubaci razdor nije uspio. Odbili su njegov poziv da se 14. juna 1815. godine pridruže tur-

1. Prof. dr. Galib Šljivo, nav. djelo, 296

Panoramski pogled na staru kulu Pećigrad

skim trupama i jer nisu htjeli da se uključe u gušenje srpskog ustanka, uz poruku: „da ne mogu ratovati, jer im je zemlja u teškom stanju uslijed gladi, a glad je posljedica dugogodišnjih ratovanja. Zemlja je iscrpljena, ostala je bez stanovništva, njena odbrambena snaga je opala.“ Takve izgovore valija nije prihvatio, pa je nastavio slati prijetnje na Krajinu.

OKUPLJANJE KAPETANA NA GRANICI PREMA AUSTRIJI

Da bi se suprotstavili valiji, izloženi sve češćim njegovim pozivima i prijetnjama, krajiški kapetani su počeli da se okupljaju na granici prema Austriji. U tome su se posebno isticali Rustembeg iz Bihaća, Kulenović iz Vakufa, Beširevići iz Ostrošca, i Hasan-aga iz Pećigrada. Oni su pisali i susjednim kapetanima i tražili njihovu podršku, obraćali su se i Salihbegu u Gradišku sa zahtjevom da pridobije i novskog kapetana Cerića.

U to vrijeme u Bosanskom ejaletu problemi su se umnožavali iz dana u dan. Između ostalih, kuga je po Bosni harala na sve strane, a uz to je dugo trajala. Pojavila se 1813., a proširila 1814. i 1815. godine, da bi tek u proljeće 1815. godine počela jenjavati i

nestajati.

Od svih tih nevolja po Bosni, posebno u Bosanskoj krajini, najveću glavobolju i «kugu» za Tursku i Austriju zadavao je Hasan-aga Pečki. Da bi se ovaj krajiški gazija doveo u red i pamet, razmjenjivana su mnoga pisma, protesti, fermani, diplomatske note i pregovori između predstavnika dva susjedna carstva. Na svaki protest, na svaku diplomatsku notu austrijskog konzula u Travniku, bosanski valija je uzalud upućivao mubašire u ljutu Krajinu „sa zadatkom da Hasan-aga vezanog sprovedu u Travnik.“

U svojoj diplomatskoj noti od 20. januara 1816. godine austrijski Prokonzul Pauličić još jednom zahtijeva od valije u Travniku da interveniše na granici i tamo uspostavi red i mir, a izgrede Hasan-age Pečkog konačno jednom kazni. Na sve to valija odgovara Pauličiću da dobro poznaje i prilike na granici i Hasan-agu, zna da je Porta više puta tražila od valije i kajmakama (zastupnik vezira) da kazne Hasan-aginu drskost, ali sve do sada nije ništa učinjeno. Na granicu je ponovo bio upućen jedan mubašir (glasnik, izaslanik), ali ni on, kao ni prethodni, nije imao uspjeha. Valija je dobro znao da Hasan-aga već dvadeset godina nekažnjeno „rova“ i „daje

neku utjehu Pauličiću da će i u ovom slučaju postupiti po Portinoj naredbi: „Hasan-agu i njegove drugove udaljiće sa granice!“

I dok se pitanje nemira na austrijsko-turškoj granici nalazilo u fazi rješavanja, iskrslili su novi problemi na drugim graničnim dijelovima. Od posebnog značaja bili su granični sporovi u zoni Duvna i Počitelj. Zapojevnici tih graničnih utvrda, pod prijetnjom smrtno kazne, zabranili su osmanskim podanicima da dolaze na granične pazare i da prodaju stoku za klanje. U vezi s tim sporovima, u svom pismu od 15. februara 1816. godine, splitski general traži da kod turskih vlasti interveniše prokonzul Pauličić. Konzulova intervencija, vjerovatno, nije uspjela, dok su se granični nesporazumi i dalje gomilali. Tako su iste godine, 20. maja, austrijski podanici nasilno zauzeli selo Činice i iz njega protjerali turske podanike. Na to selo, ranije je, dok je postojala, svoje pravo polagala i Dubrovačka Republika, ali je ono ipak ostalo u granicama Bosanskog ejaleta.

I dalmatinski namjesnik, general Tomašić, pisao je bosanskom valiji da je u dalmatinskim krajevima koji graniče s Bosnom otkriveno da austrijski pogranični komandanti i zemljoposjednici veoma prilježno i na svakojake načine pokušavaju da nagovore dalmatinsko stanovništvo na iseljavanje. Čak se takva propaganda širila i među vojnicima Austrijskog Carstva. Posebni emisari, snabdjeveni priličnom svotom novca, nudili su bogate darove, kako bi pridobili što veći broj porodica za iseljavanje, a često napadali i predstavnike austrijskih vlasti kao i pogranične organe. To se kosilo s nastojanjem dva velika carstva da sačuvaju dobrosusjedske odnose, koji su, inače, bili stabilni na cijelom graničnom području. „Izuzetak je bio jedino nepokoreni Hasan-aga Pečki“, kako je stajalo u jednom izvještaju upućenom valiji.¹ Hasan-aga Pečki je bio tvrd kamen međaš i za Austriju i za bosanskog namjesnika u Travniku. Često je upadao na austrijsko područje i prihvatao austrijske dezertere, pružao im zaštitu i utočište, a oni su, zauzvrat, izvrša-

vali njegova naređenja. To im nije bilo teško jer su dobro poznavali teren, austrijsku vlast i stanje na graničnom koridoru. „Tako je Pauličić pisao 30. juna 1816. godine da bosanski valija nije ništa preduzeo protiv Hasan-age, iako mu je Porta uputila više pisama u vezi sa njim; štaviše, on se ponašao još drskije.“ I kad je Sulejman-paša, kako piše dr. Galib Šljivo, naredio kapetanu Bešireviću i Rustem-begu „da mu dovedu Hasan-agu živog ili mrtvog u Travnik, Hasan-aga je na to podrugljivo odgovorio „da valija ipak želi vidjeti onoga ko je sposoban da za njega nešto učini.“² Nakon toga Pauličić je zaključio da i bosanska vlada možda želi održati stanje koje odražava Hasan-aga. Na bosanskoj strani procjenjivalo se da bi taj vječiti buntovnik sa svojim pristashama mogao igrati važnu ulogu, ukoliko bi došlo do rata između Austrije i Turske

Da bi pokazao svoju moć i snagu, Hasan-aga je, u martu 1816. godine, upao na austrijsko područje i orobio 30 grla krupne i sitne stoke. Stradala su, pritom, i dva čuvara granice: jedan je ubijen, a drugi smrtno ranjen. Prokonzul Pauličić je protestovao kod valije i zahtijevao da se vrati ukradena stoka i da se Hasan-aga konačno već jednom udalji sa granice. Na to mu je valija odgovorio da on prijateljski suosjeća sa njim, uz napomenu da su stvari u Bosni mnogo složenije, te da ih on ne može sam riješiti. Ipak je obećao da će preduzeti sve što može kako bi osigurao mir. Kao dokaz te svoje spremnosti naveo je činjenicu da na zidinama grada već visi pet glava onih koji su izazivali nered na granici. Bila je istina da je Kaftan-aga prije petnaest dana otišao u Ostrožac i Bihać, pa se moglo očekivati da će poslije njegove istrage biti novih pet glava natakuto na kolac. Ali Hasan-aga nije mario za sve to. U septembru 1816. godine, on je sa svojom družinom ponovo harao na austrijskoj teritoriji i sve je dalje bilo kao i ranije: Pauličić je protestovao, a valija uvjeravao u Portine dobre želje da se održe dobrosusjedski odnosi i prijetio Hasan-agi i njegovoj družini.

¹ Dr. Galib Šljivo, *nav. djelo*, 79 - 85

² Dr. Galib Šljivo, *nav. djelo*, 86

VALIJA ŠALJE MUBAŠIRE NA KRAJINU

Na sve prijetnje, na sve poruke i molbe koje je valija slao na Krajinu i krajiškim kapetanima, a posebno Hasan-agi Pečkom, krajiški kapetani su vezirske bujurldije često vraćali po tatarinu, na sredini probušene da im se jazija ne ošteti, uz poruku: „Eto, dobro smo je proučili i vraćamo je svijetlom veziru šuplju da je bez bihuzurluka natakne na neku stvar!“ I Austrijski konzul u Travniku Pauli- lič u jednom svom pismu kaže: „naredbe ve- zirove i moje protestne note vraćali su nazad uz pogrdne poruke i prijetnje.“

Pauli- lič je vjerovao valiji i zahvalio mu na spremnosti da okonča Hasan-agino bezvlašće na granici, a vladi u Beč je pisao da vali- ja od svog dolaska u Bosnu neprestano pre- duzima mjere da zavede red. Uvijek je pri- mao austrijske proteste i tražio od predstavi- nika vlasti, na čijem se terenu dogodio iz- gred, da udovolji zahtjevima iz protesta, te slao mubašire na mjesto događaja. U svom pismu od 30. septembra 1816. godine Pauli- lič o tome piše: „Ja i sam vidim u kakvo je žalo- sno stanje krajnje nedisciplinovanosti odne- davno ponovo zapao čitav ovostrani distrikt između Vrbasa i naše granice. Prilikom sva- ke moje žalbe upućene njemu (valiji) bilo za hvatanje Hasnaga Pečkog ili naših dezertera koji su se kod njega sklonili i njihovog izru- čenja nama, za vraćanje ili nadoknadu doba- ra otetih od naših podanika u toj zemlji, on je dosad uvijek upućivao mubašira za muba- širom sa bespogovornim strogim zapovjeti- ma i prijetnjama, a uz njih je slao dotičnim kapetanima i moje sopstvene žalbe koje sam mu u vezi s tim dostavljao. Ali ti buntovnici, nezadovoljni time, otkazali su dužnu posluš- nost i njemu kao i svim njegovim prethod- nicima dosad, mubaširima koji su dolazili kod njih, cijepali su njegove naredbe i moje protestne note, pa ih tjerali nazad uz pogrd- ne riječi i prijetnje: sada čak javno pokazuju da će podići otvorenu pobunu protiv njega i pri tom sasvim glasno prijeti da će i njega i njegove sinove protjerati iz Bosne, a potom i mene. Što se tiče tih prijetnji, ja ih neću uzi- mati k srcu ma koliko one bile uvredljive i za moj previšnji dvor i za mene. To su prijetnje

nerazumnih ljudi, pa u slučaju da se ti bun- tovnici ipak toliko zaborave i da neočekivano odista dođu u Travnik, paša će umjeti da me zaštititi od njih, ili da me za svaki slučaj pri- je toga skloni na sigurno mjesto. Uostalom, on je o svim tim prilikama opširno obavije- stio svoj dvor i sada očekuje sultanove nared- be: da li će mu biti dozvoljeno da upotrijebi trupe protiv tih pobunjenika da bi ih silom primorao na predaju i potom kaznio po za- služi. Ukoliko mu stigne takva jedna nared- ba, kakvu on želi i kakvoj se nada, on će ve- oma lahko uspjeti da te buntovnike natjera na bjekstvo i time svome imenu na obje strane – ovdje na strah, kod nas na ljubav i pa- žnju prema sebi – umjeti da ostavi sjećanje koje se neće brzo ugasiti. Dotle pak ne može ništa učiniti i zasad mora ostati strpljiv. Po- vjeravajući mi to prijateljski da bi me bar do- nekle umirilo, u isti mah me je srdačno za- molio da svoj dvor previšnji dvor i sa svoje strane navede Visoku Portu da te buntovni- ke primjerno kazni. Neophodno je preduzi- mati sve što je moguće da se postignu že- ljteni mir i red na tim granicama. Potrebno je da još osobito napomenem da su kapetan Beširević u Ostrošcu, potom Kulenović i ka- petan Cerić u Novom, sada najugledniji po- bunjenici i narušioči mira koji naročito po- državaju Hasan-agu Pečkog u njegovim iz- gredima, a našim dezserterima i razbojnicima sa obje strane pružaju sklonište i posebnu zaštitu. Nasuprot njima hoću sada s poštova- njem da pomenem Rustem-bega u Bihaću, pošto je on prije izvjesnog vremena sasvim promijenio svoje držanje i upravo zbog tog se sada nalazi u krvnom neprijateljstvu sa onim drugima. Uostalom, on (valija) me moli da vodim računa o tome da ono što mi je otkrio u prijateljskom povjerenju ne dođe prije vre- mena do ušiju buntovnika, pa stoga treba sve čuvati u najvećoj tajnosti.“¹

U vremenu sukoba nastao je veliki razdor između bihačkog kapetana s jedne strane i kapetana Ostrošca s kapetanom iz Ostro- vice-Vakufa sa druge. Naime, kad su kape- tani nedavno (KADA) dobili valijin nalog

1 Dr. Galib Šljivo, *Nav. djelo*, 87.

Ruine kule Hasan-age Pečkog

da moraju postupiti po sultanovom fermanu i predati valiji Hasan-agu Pečkog, živog ili mrtvog, njegovu družinu pohvatati, austrij- ske dezertere predati austrijskim vlastima, a turske podanike udaljiti sa granice, oni su se podijelili i žestoko potukli. Bihački kapetan se nije dvoumio u tome da li će ispuniti va- lijin nalog, ali su ga druga dvojica kapeta- na priječila, zbog čega je došlo do oružane borbe: okršaj je bio tako krvav da je na obje strane izginulo 500 ljudi. Valija nije mogao intervenisati, jer nije imao dovoljno snaga, a Pauli- lič se nadao da će se oni u međusobnim krvavim obračunima iscrpsti i da će valiji biti potom lakše da ih pokori. Valija je obavije- stio Portu o tim događajima, očekujući da- lja uputstva.

U ovom periodu nemiri su se pojavili i na drugim stranama Bosanskog cjaleta. Usljed međusobnih sukoba, u septembru 1816. go- dine, gotovo cijeli južni i zapadni dio Bosne, tj. predio između Vrbasa i Neretve i austrij- ske granice, bio je pod oružjem. Bosna je bila krajnje podijeljena. U tom smislu, izdvojile su se tri grupe. U prvoj grupi vodila se bor- ba između bihačkog kapetana Rustem-bega s jedne i Kulenovića, Beširevića i Cerića (tj. kapetana iz Ostrošca, Ostovice-Vakufa i

Novog) s druge strane. Jedni drugim pali- li su imanja, uništavali imovinu, napadali na život. U drugoj grupi došlo je do sukoba iz- među ajana iz Duvna i Počitelja s jedne i sto- lačkog ajana druge strane. Uvučena u sukob, na tom prostoru spaljena su 42 sela i naselja. Ratna sreća u ovom sukobu bila je naklonje- na stolačkom ajanu. U trećoj grupi bili su su- kobi u Banjaluci, koji su najviše pogađali Su- lejman-pašu, jer je u njih bio umješan njegov sin. U sukobu su bili banjalučki kapetan i ba- njalučki muslim Muhamed-beg, valijin sin. Na stranu banjalučkog kapetana stavio se Hasan-aga Pečki i poslao mu u pomoć odred od 100 ljudi, koje je predvodio njegov sin. U pohodu prema Banja Luci, Hasan-agini ljudi pljačkali su imanja valijinih pristalica. Mu- selim se zatvorio u tvrđavu braneći se teš- kom artiljerijom. Kad je 28. septembra 1826. uveče stigla vijest o tome u Travnik, valija je naredio čehaji Mustafu-paši, svom najstari- jem sinu, da odmah pohita u pomoć svom bratu muslimu sa 100 ljudi i da ga milom ili silom oslobodi opsade. Čehaja je uspio da iz- vrši očevu zapovijest, sredio je stanje u Ba- njaluci, uglavnom zahvaljujući činjenici što u sukob nisu ušli kozarački, prijedorski i du- bički kapetani, koji nisu željeli da budu na

strani razularene vojske, sastavljene od pristalica Hasan-age Pečkog i kapetana Beširevića, Kulenovića i Cerića. Međutim, valijini protivnici su se surovo obračunali s valijinim pristalicama: ubili su petoricu najbogatijih banjalučkih begova, a ostalima opljačkali kuće i razvukli imovinu. Tada su stigli kapetani iz Kozarca, Prijedora i Dubice, spriječili dalje krvoproliće i poslužili kao posrednici među zavađenim stranama. Vojnici su udaljeni iz Krajine, a muselim (zastupnik paše), pošto je oslobođen, 6. oktobra 1816. godine stiže u Travnik. Tako su obje strane vjerovale da su izvojevale pobjedu: valija zato što je spasio sina, a banjalučki kapetan zato što nije priznao vlast nad sobom, posebno ne iz valijine kuće.

SULTAN IZDAJE FERMAN O KAŽNJAVANJU HASAN-AGE PEČKOG

U tim međusobnim borbama bosanskih, posebno krajiških kapetana i prvaka, iscrpljivala se snaga Bosanskog ejaleta. Sulejman-paša nije uspijevaao da provinciju dovede u red, a Porta nije nalazila za potrebu da ga smijeni. Takvi odnosi valije na jednoj i kapetana i ostalih prvaka u Bosni na drugoj strani, silno su zabrinjavali i uznemiravali Austriju. Zbog toga je austrijski konzul Simbšhen, posebnom notom od 9. 12. 1817. godine, pokušao da dobije pismenu potvrdu od valije u kojoj bi priznao da nije u stanju uspostaviti red u Bosni. U toj noti naveo je ponašanje i prijestupe Hasan-age Pečkog, koji je štitio austrijske bjegunce, zločince svih vrsta, pljačkaše i falsifikatore. Pošto je za njega Porta već izdala ferman o kažnjavanju, Simbšhen je od valije tražio pismeno izjašnjenje o svojim daljim namjerama kako bi se navodno i sam opravdao kod svoje vlade. Valija je uočio da Simbšhen suviše naglašava njegovu odgovornost u svemu što se dešava na granici, pa mu je odgovorio da i on smatra Hasan-aga Pečkog krivim, ali ne samo zato što je to Porta zaključila ili što je austrijski konzul neposredno upućivao žalbe na njega, nego prvenstveno zato što je sam uvjeren u to. Konzul je naglasio da Hasan-aga

uživa podršku ostroškog kapetana Beširevića, koji se takođe smatra odmetnikom, da se Hasan-agin sin nalazi u Ostrošcu, da za vrijeme Sulejman-paše uprave, (pa i uprave njegovih prethodnika) Beširević nije nijednom došao na vijećanje kapetana, da kod naroda razvija duh otpora prema pretpostavljenima, da podstrekava pogranične izgrede itd.

I Austrijska strana je doprinosila da se sporovi umnožavaju. Jedan glasnik austrijskog konzulata iz Travnika obavijestio je konzula da se u ostroškoj kapetaniji dogodio veći broj ispada, na što je austrijska strana odgovorila odmazdom. Glasnik je o tom događaju saznao u Banjaluci, a konzulu objasnio da je Hasan-aga opet upao na hrvatsku teritoriju, da je njegova „banda“ zapalila nekoliko sela, pa je zato i uslijedio austrijski protivudar: hrvatski graničari su napali Hasan-agu u njegovom čardaku. Kako je ta vijest brzo prošla u Travniku, Simbšhen je pokušao da se u tome raspita na bosanskom divhanu. Poslao je ađutanta Atanackovića, kojem je rečeno da ih kozarački kapetan Mustaj-beg još nije izvijestio o događaju, iako mu je to bila dužnost, te prema tome ni oni ne znaju o čemu se radi. Bosanska strana je odmah prijavila kajmakamu ovaj slučaj. Prema Prijavi, u noći između 25. i 26. februara 1818. godine, graničarski vojnici, koji su se nalazili u rovovima, (a komandovao im je pukovnik Višnjić), počeli su na znak trube pucati iz puške i topova bez povoda s turske strane. Tom prilikom su poginuli Mustaj-beg, buljubaša i četiri muslimana, a ranjeno je dvadeset lica. Graničari su tjerali Bosance sve do Zavalje, do potoka Klokot i ote li im 20 konja, više od 100 komada sitne stoke, 100 tovara kukuruza i čak poskidali i odjeću sa poginulih.

Međutim, taj su događaj nešto drukčije opisale pogranične vlasti Vojne krajine. Sukob se, prema, njima, odigrao 2. marta 1818. na pazaru u Zavalji, a izazvali su ga „Turci“ koji su došli na Pazar, naoružani i osio ni, ometali trgovinu i ponašali se izazivački. Na to je austrijski zapovjednik, pukovnik Ljubibratić dao znak dobošaru da zabubnja na uzbunu, na što se sakupila vojska. Turci su odmah zapucali i u toj pucnjava ubili jed-

nog austrijskog dočasnika (serežan), a dvojicu vojnika ranili. Potom je pukovnik pozvao bihačkog kapetana na razgovor da bi zajednički izgladili spor, na što je bihački kapetan pristao, mada je u početku odbio. On je izjavio pukovniku da je ovaj neprijateljski čin izvršen bez njegovog znanja, pa je obećao da će izvršiti uviđaj. S obzirom na to da je graničarska vojska krenula u potjeru za Krajišnicima, kada je opljačkano 10 - 20 komada stoke. Austrijska strana je uvidjela težinu spora i štete, a turska uvećavala, tvrdeći da je opljačkano stotinu komada stoke.

NAROD U BOSNI NIJE BIO ZADOVOLJAN NI S JEDNIM VEZIROM

Valija u Travniku za stvaranje ovih izgre da na granici ne prihvata prigovor kapetana koji su okrivljeni, nego ih naziva „grubim Bošnjacima“, a konzularnom ađutantu Atanackoviću obećaje da će se to rješavati 23. juna 1818., na skupštini kapetana koje je pozvao u Travnik, uz strogu naredbu da moraju doći. Na skupštinu je pozvao i Simbšena, austrijskog konzula. Od bosanskog valije konzul je tražio slijedeće:

1. Da se sa granice udalje svi koji narušavaju sigurnost i red, posebno Hasan-aga Pečki;
2. da se podmiri šteta učinjena u Kruško-vači;
3. da se nadoknadi šteta koju je počinio banjalučki kapetan austrijskim podanicima kad su pravili patašu (rakiju patoku) i to da se namiri iz kapetanove zaostavštine;
4. da se ispita napad na carinski ured u Vojniću i namiri šteta. Potom je konzul predočio valiji sve fermane, bujurldije i tahirate koji se odnose na spomenute predmete, a koje mu je ostavio Sulejman-paša. Vezir je izjavio da ne može ulaziti u sve pojedinosti, da će se, inače, starati za red i mir na granici, ali da neće preuzeti neriješene predmete iz vremena prethodnog vezira. On zna da narod u Bosni nije bio zadovoljan nijednim vezirom do sada, ali to njega neće spriječiti da ne rješava sporove po pravdi.

U to vrijeme su se pogoršali međunarodni odnosi, pa su u vezi s tim kolale razne vijesti. Između ostalog govorilo se da su se pogorša-

li odnosi između Rusije i Turske, te da je austrijski dvor stao na rusku stranu, pa je jedan korpus na turskoj granici stavljen u pripravnost. Ove vijesti su uznemiravale krajiško stanovništvo i povećavale nezadovoljstvo nezadovoljstvo prema susjednoj Carevini. Stoga je Mustafa-paša održao u Novom (Bos. Novom) sastanak sa krajiškim kapetanima, na kojem se vijećalo o prilikama na granici. Na veliko iznenađenje prisutnih, na tom sastanku pojavio se i čuveni Hasan-aga Pečki, sa družinom od 500 ljutih Krajišnika, muslimana i kršćanana, kojeg je, bez obzira na sve, u Novi pozvao Mustafa-paša. Na tom skupu Hasan-agi nije prijetila nikakva opasnost, jer je imao veću družinu od Mustafa-pašine, koji se na tom skupu osjećao kao zarobljenik Hasan-aginih ljudi, te u Novom nije mogao ostvariti planove koje je ostvario u Prijedoru i Starom Majdanu. Odlučio je da ode u Bihać, da tamo sredi stanje, a Hasan-agi odobrio da se vrati u Peć (igrad), s tim da mu se, svakako, pridruži u Bihaću, 19. avgusta 1820. godine.

Na sve diplomatske note i proteste upućivane Mustafa-paši od strane austrijskog konzula Simbšena, da se „Vojna krajina oslobodi od pljačkaša i svih drugih „zlikovaca“, (kao i da se uklone njihovi zaštitnici Hasan-aga Pečki, Suljo Rizvić i Mahmut-aga Čatić), on je sam sebe tješio riječima: „Turci imaju običaj da gone Hasan-aga kolima (bez žurbe), a on je već u mojim kolima!“

Međutim, između javnih izjava i stvarnog stanja bila je velika razlika. Naime, konzul je preko svojih uroda koji su se nalazili u Mustafa-pašinom krugu bio obaviješten da nema ni govora o likvidiranju ili hapšenju turskih moćnika, nego samo o tome da ih Mustafa-paša udalji sa granice što bezbolnije. Na primjer, Hasan-aga će pokušati da udalji sa granice tako što će mu predložiti da bude kod njega buljubaša, i dati mu čifluk sa 20 podanika u kraju oko Skoplja. Ali ni taj pokušaj neće biti izvodljiv zato što Hasan-aga ne smatra da je bilo za što kriv. „Koje su to moje griješke, ko su zločinci, ko su tužitelji, neka dodu i kažu mi u lice, neka pokažu svjedočanstva kojima mogu dokaza-

ti moju krivicu, neka se nađe bilo ko da bi mogao potvrditi da sam učestvovao u pljačkanju đaura," siktao je Hasan-aga Pečki pred Mustafa-pašom.

U tako buntovnoj i hirovitoj Bosni, krajiški kapetani su se sjedinjavali, svadali i međusobno optuživali, pa čak, (kako smo istakli), međusobno vodili prave male ratove. To je slabilo njihovu moć i činilo ih lahkim plijenom i valije i austrijskih uhoda. Tek na poziv Dželal-paše, Mustafa-paša je uspio da skupi i opremi vojsku i krene na Crnu Goru, 26. novembra 1820. godine, sa dvije hiljade ljudi, uglavnom spahijske vojske iz svog sandžaka, kojoj se priključio i Hasan-aga Pečki. Za uspješno ratovanje i iskazanu veliku hrabrost u Crnoj Gori, kako se čulo, Hasan-aga Pečki je posebno odlikovan ukrasnim oružjem. Govorilo se da će bosanski valija odobriti Hasan-agi Pečkom napad na Cetingrad i da će dobiti rang paše. Ostvarile su se tvrdnje hrvatskih graničara da se Hasan-aga, po povratku iz Crne Gore, ponašao na granici kako je htio, zato što je imao podršku svih valija: on je mogao biti veoma koristan ukoliko dođe do rata!

Ni jedan krajiški kapetan ni na kakve valijine nagovore nije želio imati Hasan-agu Pečkog za svoga neprijatelja. Posebno je istican njegov hrabrost i odvažnost u boju sa Crnogorcima. Čak su kapetani Krajine obećali veziru dati po 20 kesa ako obustavi sve napade na Hasan-agu koje je poduzimao na zahtjev konzula Simbšena. Što se tiče Hasan-age, on zaista nije mario za optužbe koje su protiv njega podnošene. Čvrsto prijateljstvo sa bihaćkim kapetanom i agama pet tvrđava: Peći, Šturlića, Velike Kladuše, Todorova i Podzvizda davali su mu moralnu i materijalnu podršku. Oholost ovih aga bila je sada na vrhuncu, pa su o Porti govorili s potpunim omalovažavanjem.

Svoj davnašnji plan da osvoji Cetingrad, Hasan-aga Pečki ostvario je uz pomoć kapetana Bihaća, Vakufa, Ključa, Dubice, Prijedora i Bužima. I dok su austrijski konzuli protestovali, a vezir obećavao da će srediti stanje na granici, dotle je Hasan-aga Pečki bezobzirno upadao na susjedna područja.

HASAN-AGA PEČKI U USTANKU HUSEIN-BEGA GRADAŠČEVIĆA

Buntovna, razjedinjena i ljuta „kao razvaljeno gnijezdo stršljenova“ - Krajina učini granicu između Turske i Austrije još nesigurnijom. Buntovni i nemirni Hasan-aga Pečki bio je za Austrijance „trn u oku“, te su od Porte tražili da sami uhvate i kazne tog nemirnog starca, koji je u tim vremenima nemirne Bosne predstavljao pravu tiraniju svojim protivnicima. Porta u suštini nije marila za buntovno držanje bosanskih kapetana, ali je njen tadašnji stav proizlazio iz stalnih tužbi austrijskog internuncijata.

U tim hirovitim i nemirnim bosanskim vremenima počeo je i čuveni bosanski ustanak protiv Turskog Carstva, pokret za samostalnost Bosne i Hercegovine. Na sastanku u Tuzli bosanski prvaci izabraše za vođu ustanka mladanog kapetana od pitomog grada Gradačca u ravnoj Posavini - Husein-bega Gradašćevića. Po Bosni se razlijetale glasnice da se sakuplja bosanska vojska pod bajrak „Zmaja od Bosne“. U tu bosansku gungulu i bunu uđe i starina Hasan-aga.

Čim je vođa pokreta, gradačaćki kapetan Husein-beg, poslao svoga glasnika starom Hasan-agi, ovaj stari i iskusni ratnik, u dubokoj životnoj dobi podigao je svoje Krajišnike i na svome konju, čuvenom Lastavici sa dvadeset hiljada ljutih Krajišnika otišao pod bajrak „Zmaja od Bosne“. I kao što se nekad hrabro borio protiv Austrijanaca, tako je i sada svojom sabljom razgonio Turkuše. Starac je mislio da će se sada konačno ostvariti njegov san o bosanskoj samostalnosti. Radovala ga je golemo hrabrost mladog Husein-bega Gradašćevića, koji je besprimjernom hrabrošću vodio bosanske ustanike.

Ali i pored golemog poraza turske vojske, stara bosanska nesloga i zavist bosanskih i posebno hercegovačkih begova i aga upropastiše i te bosanske ideale. Lukave Osmanlije, svojim spletkama, rastočiše bosansko jedinstvo, rasprši se bosanska vojska, a mladi vođa Pokreta povratio se nakon poraza kod Sarajeva u svoju ravnu Posavinu da predahne u svome orlovskom zamku u Gradačcu još

koji dan, a onda ode tužno u Kaure preko Save da više nikada ne sjedne na Seir-čardak svoje bijele kule i pogleda uz svoju ravnu Posavinu.

Stari Hasan-aga, skrhan stvarnošću i ogorčen porazom, vratio se u svoj Pečigrad i čvrsto opasa kulu vjernim Krajišnicima, kunući hercegovačke prvake i tuzlanskog kapetana zbog izdaje. I tako Hasan-aga Pečki, uz pratnju turskih askera stiže u Stambol, gdje mu u hanu na Atmejdanu odrediše odaju. U drugom malo daljem hanu, bio je smješten „Zmaj od Bosne“ Husein-kapetan Gradašćević. Straže turskog askera starale se da ne doznaju jedan za drugog.

„Veliki vezir je poželio da ga vidi. I jednog dana odvedoše ga Velikom veziru. Vezir mu ukaza posebnu počast. Nakon čibuka i kahve rastade se s njim prijateljski. Idući od hana pozli Hasan-agi i stari gorostas pade u odaji hana da se više nikada ne podigne“.¹

Hasan-aga Pečki je prkosni i ponosni Krajišnik, koji je iskazivao prkos prema svemu što je strano, a osobito prema vlasti okupatora, bilo turskog ili austrijskog, silan ponos našeg čovjeka, koji samo Boga na nebesima štuje, koji mu daje osjećaj u vlastitu snagu i pravičnost, što se da zaključiti iz poruka sa bajraka Hasanage Pečkog.

Trulež Otomanske Imperije, koja u agoniji zavodi reformatorske mjere, ne bi li se spasilo što se spasiti može, natjerala je Bošnjake Krajišnike, begovskog roda i sirotinju da na svoju ruku vodi ratove i bune, okrećući se protiv propisa sultanova namjesnika u Travniku. Vezir „jednakom mržnjom mrzi

i ovu zemlju i njene ljude“ kako je to ostalo u zapamćenjima i povijesnim listinama travničkog vezira Ibrahim Hilmi-paše.

Sve su to Krajišnici pod bajrakom Hasanage Pečkog činili iz uvjerenja da su svoji na svome, a da su „turkuše“ obični došljaci, dakle osvajači. Prema tome, ljuti Krajišnici nisu htjeli ni Turke ni Austrijance. Oni su tražili svoju vlast. Njihova je tragika u njihovoj neslozi i u maloj moći, koja pada pod noge konjice i tirana koje šalje sultan da smire Bosnu, „te ušljive Bosance što se busaju u prsa o svome junaštvu.“

Hasan-aga Pečki i njegovi Krajišnici izlivali su silnu ljubav prema Bosni, prema njenoj samostalnosti. To je na najljepši način iskazao Husein Ahmeda Šehić u istoimenoj pjesmi, koju je napisao 1934. godine.

*Šume zlatna žita niz dolove tibe,
Hrastove šume mirišu svježinom,
Po briježju divnom drumovi se nižu
I nestaju tamo za stećom planinom.*

*Serhat bajni šuti, niz drum četa ide,
A pred četom junak, stasit ko hrast stari,
Vilen mu je konjic, dolama mu zlatna,
A za pasom reže puška i handžari.*

*Poznaju ga gora i dolovi ravni,
Upalanci svakoj o njemu se zbori,
I padišah moćni u Stambolu šuti
Kad kuburom ljutom na Krajini zbori.*

*O veziru tamo u Travniku ravnu
Nije htio čuti sa Krajine aga,
Šapatom su svuda zborili Krajinom:
- Eto drumom ide gordi Hasan-aga! -*

¹ Husein A. Šehić, Kronika s onu stranu Vojne Krajine, Glasnik XI-XII, Sarajevo, 1968., 512 - 519

O peckom Hasanagu.

Historijska crta.

Stuklela alavadi.

„Ko vas je ovamo i radi čega poslao, šta želito ovdje?“

— „Zulum i pustošenje vaših ljudi sakupilo nas je ovdje, da vam vraćamo „šilo za ognjilo“. Što smo trpili, više se ne može. Došli smo ovamo bez cesarske zapovijedi, da se jedanput za vazda riješimo vaših zuluma i pustošenja, kao što i vi u više slučajeva bez zapovijedi vašeg padišaha prelazite ovamo i pustošite naše krajeve.“

— Biva vi sto ustali da provalite u našu zemlju i da je poharate?

— To smo namjerili, jer ne nalazimo drugog puta.

Hasanaga, promislivši u sebi kako su Krajini krila oblomljena po bošanskim vozirima, koji su baš u toj godini više krajiške gospode i plemića isjekli i iz domovine protjerali, nepouznavajući se u ono skupljenih odlučiti bez bitke neprijatelja sa granice pomaći, pa nastavi:

— Možete. Moja vam se vojska ne će odaprijeti. Uradite što god vam je volja. Popalite i porobite sve. Ali ne zaboravite ovo: da ćemo mi, nakon vaše poplave i poroba vratiti se na svoja garišta, pa će ja na svom garištu pradjedovskom doći i ko gorski vuk zavijati, a sa mnom i ovo moje društvo kao mali vučići. A vjerujte, od naših će se glasova zemlja zatrešiti, pa kad onda sa naših garišta onako ljuti i ogorčeni pogjemo, budite uvjereni, da ćemo i stolicu pod banom prevrnuti, pa ako volite to na glavi dočekati, a vi slobodno hajto, kud ste pošli. Što se tiče naših prelaza tamo i upada i četovanja po vašoj zemlji, to uvijek vaši ljudi daju povoda tome. Vi vašo tamo držite da ne upadaju, naši zaista ne će. A kad zajimate, vraćate vam se. S Bogom!

Hasanaga se vrati svom društvu i naredi im, da se odmah razigru kućama; da niko ne izbaci ni lica protiv neprijatelja, i ako neprijatelj pređe, da mu se niko ne odupire, nego da bježi u unutarajost, da svoje ostavi. Krajišnici ga poslušaju, kao prokušana svog vogju i razigru se svojim zavičajima, a neprijatelj, čuvši odlučne riječi slnog i njima dobro poznatog Hasanage, ne usude se nakane svoje izvesti, nego se i oni svojim domovima povrate i tako se taj sukob vještinom Hasanage pečkog bez krvi dovrši.

Kad su kašnje Hasanagu pitali, što je tako uradio, kad se nije trebao bojati neprijatelja, imajući

Suvremenici Hasanage pečkog, glasovitog junaka i značajnog vojskovođe krajišničkog, pripovijedaju slijedeće o njemu:

U prvoj četvrti devednajestog stoljeća skoro nije bilo dana, da na Krajini „krvavo halimi“ ne bi bilo okršaja zbog upadanja i hantanja jednih drugo s obiju strana granice, pod raznim i u ono doba uobičajenim izlikama sa strane pograničkih kršćana i muslimana.

S oba strana granice pustožalo su četovogje i četovanje jo obično iznjeničeno bilo.

Kršćani s one strane za vremena pečkog Hasanage, da vrata muslimanina „šilo za ognjilo“ u Krajini, počnu se sakupljati u velikoj množini oko granice. I Muslimani, opazivši to sakupljanje počnu se pripremati na otpor.

Pečki Hasanaga vazda je bio spreman na poziv Krajišnika. srnuti u boj za obranu milo otadžbine i izuženog čina. Ali gledajući, u zadnja vremena kako bosanski veziri ni krive ni dužno bosanske erčano, ajane, kapetane i ugledne porodice i plemiće, koji su bili kroz 2—3 stoljeća stupovi carstva i veliki bedemi proti zapada, nedostojnim načinom kažnjavaju, imetak im otimaju, progone ih i glave im osijecaju, uništavaju ih i ugled im obaraju, pokaza se onaj put vrlo hladan prema primireni kršćanskoj. On bijaše tvrdo uvjeren, da su plemići bosanski branitelji domovine i carstva, a Osmanlije ih tako ponizuju i uništavaju, pa ga to strašno ogorčilo. Krajišnici su se neprestano pripremali, kao i kršćani prijeko, to se sakupo u Peč svojim braćama.

Kad opaze, da Hasanaga nije u Peči, teško im bude i neobično. Nekoliko hajraktara pošalju po Hasanagu, koji ga teškoćom mukom podignu i s njime u Peč vojski stignu.

Hasanaga se primi vodstva, ali pod nekim uvjetima. Krajišnici vjerni samo Hasanagi u ono doba, na to privole i njemu svoju sudbinu u ruke daju.

U odrogjeni dan Krajišnici pod vodstvom svog milog pečkog Hasanage krenu na granicu i utabore se prema kršćanima.

Hasanaga naredi Krajišnicima, da se ne miču dok im on znaka ne daje i da čekaju dok se on vrati.

Megjutim se on sa nekoliko svojih doglavnika uputi na svom alatu u neprijateljski tabor.

Raspitavši za njihova vogju nagje ga, to odmah poslji pozdrava otvori s njim ozbiljan razgovor:

— „Šta ste se vi junaci ovdje sakupili?“

pri ruci dosta junaka krvave zemlje, vele, da bi u dahnuo i ovako odgovorio:

„Dragi sokolov! dok cara u Stambolu nijesu počeli opkoljavati kukavice, izdajice, murtati i lopovi, silodžije, i hrsuzi, nepoštenjaci i ubojice, lažljivci i spletkari, Bosna je mogla, a na posao ova naša Kraljina ratovati i legja Turskog carstva čuvati, pa i izvan domovine turskom oružju čast uzdržati; ali od kako ga počeo nesretni ljudi opkoljavati i u našoj domovini spletki i zavagje zamačati, te naše prve ljude i plemiće i uplivne osobe ubijati i imanja im otimati, od onda smo mi, vidio sam, natrag pošli, pa bolje je i ovako, nego da smo se oduprli. Pošto je sada ovako tursko carstvo počelo opadati, osola, neka znate, radi to šta hoćete, a Hasanaga vas ne čeo višo voditi.“

*

O Hasanagi pripovijedaju i ovo:

Bosanski vezir Vezirli paša bio je, kako je poznato veliki krvolok — poput Dželalije i Abdu-rahman paše.

I on kao mnogi njegovi predšastnici, utamniči radi ništa jednog vremena za svog vezirovanja u Travniku između ostalih H. Mustajbega Kulenovića (Šinikčića) i H. Kadi bega Kulenovića iz Petrovca.

Običaj mu je bio zatvorene velikaše, potplaćenim muftijom i kadjem osuditi na razne kazne, nekoga na gubitak imanja, a nekoga na gubitak života ili na progonstvo.

Jednog dana osudi i gore spomenutu dvojicu na smrt. Čuvši to Hifzi ef. Gjumisić iz Banjeluke, da mu je zet H. Kadibeg osugljen na smrt, pobiti u Travnik i zamoli vezira za oprost smrti obojice gorujih bosanskih plemića i ajana, ali mu Vezirlija ne htjede udovoljiti, izgovarajući se, da se zakleo, da će ih pogubiti. Hifzi ef. poleti u Krajinu Hasanagi početkom i zamoli ga, da on što učini kod vezira, na što Hasanaga, i onako zlovoljan na Osmanlije, pristane i Vezirliji piše, da se nipošto ne usudi smaknuti H. Mustajbega i H. Kadibega, jer da će im on doći sa 40 hiljada Krajišnika fatihu na grobu učiti, na šta Vezirlija zbilja odustane od smaknuća i pusti ih na slobodu.

Zabilježio: H. A. Bušatlić.

Zavičajna zbirka

94(497.6)

ŠEHIĆ S.

Hasan-aga

94(497.6):929 Beširović H.P.

0103777

NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA TUZLA

COBISS

J.U. NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA "DERVIŠ SUŠIĆ" TUZLA